

Raport preliminar de evaluare a accesibilității dezbaterilor electorale și a reflectării dimensiunii de dizabilitate în mass-media

Alegerile parlamentare din Republica Moldova, programate pentru 28 septembrie 2025, reprezintă un moment crucial pentru viitorul țării, influențând evoluția socială, politică și economică în următorii ani. Acest proces electoral trebuie să fie accesibil tuturor cetățenilor, inclusiv celor cu dizabilități, care numără peste 150.000 de alegători. Nivelul de incluziune a persoanelor cu dizabilități constituie un indicator important al maturității democratice a societății noastre.

Alianța INFONET, membră a Coaliției pentru Alegeri Libere și Corecte, în cadrul campaniei „*Acces la vot pentru toți*”, în parteneriat cu circa 10 organizații neguvernamentale și grupuri de inițiativă, monitorizăm Alegerile Parlamentare din 28.09.2025 din perspectiva incluziunii persoanelor cu dizabilități. În cadrul acestei campanii, în perioada 29 august – 23 septembrie 2025, a fost realizată o monitorizare a accesibilității dezbaterilor electorale transmise de 10 posturi de televiziune și a reflectării media privind dimensiunea dizabilității. Raportul sintetizează constatările preliminare și analizele relevante.

Accesibilitatea dezbaterilor electorale la televiziuni

Conform Deciziei Consiliului Coordonator al Audiovizualului (CCA) nr. 61/2024, accesibilitatea conținuturilor audiovizuale pentru persoanele cu dizabilități auditive și vizuale este obligatorie, inclusiv prin prezența unui interpret mimico-gestual vizibil clar și cu o dimensiune corespunzătoare a ecranului, mai ales, în context electoral.

Monitorizarea a arătat că, din cele 10 posturi TV monitorizate, doar TVR Moldova, Moldova 1 și ProTV Chișinău asigură interpretarea mimico-gestuală, însă fără respectarea standardului privind dimensiunea ferestrei de interpretare (care trebuie să acopere cel puțin o 1/3 din ecran).

Celelalte 7 televiziuni monitorizate (TV8, Jurnal TV, N4, Cinema 1, ONE TV, RLIVE și Vocea Basarabiei TV) nu au oferit deloc interpretare mimico-gestuală la dezbaterile electorale.

Aceste constatări evidențiază o neconformitate generală și o implementare doar formală a obligațiilor legale în domeniul accesibilității audiovizuale. Deficitul major identificat se justifică prin lipsa interpreților specializați disponibili pe piața din Republica Moldova, ceea ce se răsfrânge asupra calității și respectării drepturilor persoanelor cu dizabilități la informare egală.

Vizibilitatea și reflectarea temei dizabilității în media

Analiza cantitativă pe un eșantion reprezentativ de platforme web ale unor posturi TV (10), site-uri de știri naționale și regionale (20), agenții de presă (3), canale TikTok (3), pagini Facebook (5), podcasturi (3) și canale de Telegram (5) (în total: 49 surse media) indică în perioada de referință 159 de mențiuni ale dizabilității, dintre care aproximativ o treime (54) s-au referit la contextul electoral.

Această misiune de evaluare este realizată în cadrul proiectului „Alegeri libere și incluzive – precondiție pentru incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități și pentru o democrație funcțională în Republica Moldova”, implementat de Alianța INFONET și susținut financiar de Fundația Est-Europeană din resursele oferite de Suedia.

Cele mai multe mențiuni au apărut pe platformele media naționale Noi.md, Știri.md, Radio Moldova, Ziarul de Gardă și Unimedia.

Agențiile IPN și Moldpres au avut un rol important în diseminarea informației, menționând frecvent dizabilitatea în context social și electoral.

Platformele web ale Moldova 1 și RLIVE TV s-au remarcat prin acoperire semnificativă, în timp ce site-urile unor posturi precum N4, Cinema 1 sau Vocea Basarabiei TV au ignorat integral subiectul.

Rețelele de socializare au prezentat o abordare diferită, TikTok oferind o platformă mai activă pentru discutarea incluziunii, în special prin influenceri (creatori de conținut) care au promovat participarea electorală a persoanelor cu dizabilități.

Din punct de vedere calitativ, tonul materialelor a fost predominant neutru și solidar, cu o focalizare pe drepturi, incluziune și responsabilitate civică. Limbajul utilizat în materialele de presă respectă standarde etice, a fost evitată terminologia stigmatizantă și a fost promovat un discurs normativ și profesional.

Percepțiile jurnaliștilor despre rolul mass-media în reflectarea dimensiunii dizabilității

Un sondaj realizat în primele trei săptămâni ale lunii septembrie, implicând 20 de jurnaliști din diverse segmente media, relevă că:

Doar 2 dintre aceștia produc ocazional materiale despre dizabilitate, iar majoritatea nu abordează sistematic această temă.

Motivele majore pentru subreprezentare includ percepția că materialele despre dizabilitate „nu aduc audiență”, lipsa interesului editorilor și presiuni pentru prioritizarea altor subiecte cu impact mai mare.

În ciuda acestui fapt, 17 jurnaliști au recunoscut necesitatea instruirii profesionale pentru o abordare corectă și etică a temei. Formatele preferate pentru instruire includ traininguri practice și ghiduri de stil.

Majoritatea susțin și integrarea unor module tematice în curricula facultăților de jurnalism din Republica Moldova, pentru a forma o cultură media incluzivă și sensibilă la drepturile persoanelor cu dizabilități.

Concluzii preliminare

- Nivelul general de accesibilitate a debaterilor electorale televizate este scăzut, cu respectarea formală a obligației privind interpretarea mimico-gestuală.
- Doar trei televiziuni au inclus interpret mimico-gestual, însă cu ferestre prea mici și plasate periferic, limitând accesibilitatea reală a persoanelor cu deficiențe de auz.

Această misiune de evaluare este realizată în cadrul proiectului „Alegeri libere și incluzive – precondiție pentru incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități și pentru o democrație funcțională în Republica Moldova”, implementat de Alianța INFONET și susținut financiar de Fundația Est-Europeană din resursele oferite de Suedia.

- Majoritatea posturilor TV nu au asigurat interpretare, evidențiind o încălcare directă a normelor legale și un deficit structural de resurse umane specializate.
- Tematica dizabilității este reflectată în media cu o frecvență moderată, mai ales, ca problemă socială, iar în campania electorală reprezintă doar aproximativ o treime din mențiuni.
- Tonul și limbajul utilizate în materiale sunt în general corecte, non-discriminatorii și profesionale, cu accente pozitive asupra incluziunii și respectului pentru drepturile persoanelor cu dizabilități.
- În presa scrisă și televiziune, subiectul este abordat predominant în cheie civică, în timp ce pe rețele sociale tonul este mai mobilizator și orientat spre sensibilizarea publicului tânăr.
- Jurnaliștii recunosc importanța temei, dar reflectarea constantă este obstrucționată de considerente comerciale, presiuni editoriale și resurse limitate pentru producerea de materiale sociale.
- Există un consens puternic privind necesitatea instruirii profesioniștilor din mass-media, atât în exercițiu, cât și a viitorilor jurnaliști, pentru o tratare mai adecvată și profesională a temei dizabilității.

Recomandări preliminare

Toate posturile de televiziune trebuie să-și asume conformitate integrală cu Decizia CCA nr. 61/2024, asigurând interpret mimico-gestual vizibil, cu dimensiuni corespunzătoare și poziționare în ecran (1/3) conform standardelor.

Dezvoltarea și implementarea unor programe speciale de formare și angajare a interpreților mimico-gestuali pentru mass-media, ca resursă esențială pentru accesibilitatea audiovizuală.

Radiodifuzorii trebuie să includă în mod constant tema dizabilității în programele și conținuturile editoriale, pentru a crește vizibilitatea și incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități.

Instituțiile media să dezvolte și să implementeze politici editoriale care să promoveze limbajul corect, respectuos și neatins de stereotipuri în toate materialele care vizează dimensiunea dizabilității.

Comisia Electorală Centrală și autoritățile responsabile să instituie mecanisme clare de monitorizare, evaluare și sancționare a nerespectării obligațiilor de accesibilitate în cadrul procesului electoral.

Organizarea de traininguri practice, workshopuri tematice și elaborarea ghidurilor de stil dedicate jurnaliștilor activi, pentru îmbunătățirea calității reflectării și evitarea stereotipurilor.

Introducerea obligatorie în curricula facultăților de jurnalism a unor module privind jurnalismul incluziv, drepturile persoanelor cu dizabilități și bune practici în comunicarea accesibilă.

Promovarea unor campanii editoriale și sociale care să demonstreze că temele sociale, inclusiv dizabilitatea, pot genera interes, audiență și impact pozitiv în societate.

Presa din Republica Moldova are un rol esențial în formarea unei atitudini corecte și respectuoase față de persoanele cu dizabilități, fundamentată pe egalitatea în drepturi, iar eforturile jurnalistice în acest domeniu trebuie susținute și dezvoltate pe termen mediu și lung.

Această misiune de evaluare este realizată în cadrul proiectului „Alegeri libere și incluzive – precondiție pentru incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități și pentru o democrație funcțională în Republica Moldova”, implementat de Alianța INFONET și susținut financiar de Fundația Est-Europeană din resursele oferite de Suedia.